

**Mathilde Cohen, *The Social Epistemology of Public Institutions*,
in: NEW WAVES IN PHILOSOPHY OF LAW, A jogfilozófia új hullámai.
(Maksymilian del Mar, szerk., Palgrave Macmillan, megjelenés:
2011).**

Összefoglalva:

Ez a cikk azt tárgyalja, hogy mit jelent az, ha egy döntéshozónak oka van egy döntésre, és ezt az okot a döntés indoklásaként adja meg. Ha az egyéni, magánjellegű szinten nehéz is rendezni ezt a kapcsolatot, még bonyolultabbá válik, amikor olyan összetett kollektív entitások felé haladunk, mint a közintézmények. Ezért kell tudnunk, hogy a közintézményeknek milyen feltételek mellett lehetnek "okaik" a döntéseikre.

A cikk azt a hipotézist vizsgálja, hogy az okok megfelelő leírása az intézmények számára attól függ, hogy formálisan elfogadtak-e egy közös okrendszer. Azt állítom, hogy az ok birtoklása és az okként való megadása közötti kapcsolat helyes értelmezése az általam "nem prioritás szemléletnek" nevezett nézetet eredményezi. A prioritás nélküli nézet egyszerűen azt az elképzelést jelenti, hogy a döntéshozó "birtokában lévő" indokok és az általa egy adott döntéshez felhozott indokok között kölcsönös kapcsolat állhat fenn. Ezt a nézetet követve megérthetővé válik, hogy az indoklásra vonatkozó jogi követelmény hogyan válhat hatékony felügyeleti mechanizmussá az önkényes döntéshozatal megelőzése és a közhatalmi döntések vitathatóságának növelése érdekében.

Bevezetés

Ez a cikk arról szól, hogyan lehet megérteni az indokokat, amelyekkel a közintézmények döntéseiket indokolják. Megpróbálom meghatározni, hogy mi kell, hogy igaz legyen a közintézményekre mint kollektív szereplőkre ahhoz, hogy képesek legyenek "saját indoklásukat" adni a polgárok számára kötelező érvényű döntések meghozatalához. Milyen kapcsolatnak kell lennie az indokok megléte és az adott döntések indoklása között ahhoz, hogy az intézmények indoklási gyakorlatára vonatkozó kijelentések igazak legyenek? Az a gondolat, hogy mit jelent az, hogy egy személynek oka van arra, hogy valamit higgyen, tegyen vagy döntsön, alapvető fontosságú az ismeretelméletben, de az erkölcsfilozófiában és minden gyakorlati kérdésben, különösen a jogban. Ebben a cikkben arra teszek kísérletet, hogy a jogban továbbfejlesszem annak az elképzelésnek a

megértését, hogy van-e okunk arra, hogy egy döntést meghozzunk.

Engem az intézményi indokolás három aspektusa közötti kapcsolat érdekel, nevezetesen az a kapcsolat, hogy (1) van-e ok arra, hogy egy bizonyos módon döntsenek; (2) az illetékes döntéshozó(k) ezt az okot használják-e indoklásként; és (3) a döntéshozó(k) ezt a döntést nyilvánosan indokolják-e a döntésük indoklásaként. Más szóval, azt kérdezem, hogy mi a kapcsolat aközött, hogy valami okot szolgáltat egy adott döntéshez, hogy Ön ezt a döntése indokaként használja, és hogy Ön ezt adja meg a döntése indokaként, hogy igazolja a döntését.

Az okok igazoló vagy normatív szerepükben foglalkoztatnak, nem pedig motiváló vagy magyarázó szerepükben. Normatív szerepükben az okok olyan megfontolások, amelyek igazolják. Valamit igazolni nagyjából azt jelenti, hogy megmutatjuk, hogy az igazságos vagy jó abban az értelemben, hogy megfelel egy helyes normának. Egy döntést igazoló ok nem csupán egy olyan megfontolás, amely alapján ténylegesen döntünk, hanem olyan, amely alapján döntenünk kell; nem csupán egy motívum, hanem inkább egy normatív állítás. Az igazoló okok olyan megfontolások, amelyek fényében egy "cselekvésnek értelme lenne az ágens számára", ahogy David Velleman fogalmaz.¹ Jelen érvelés szempontjából nem az számít, hogy az intézményi döntéshozók milyen motívumokkal jutottak el bizonyos döntésekhez, hanem az, hogy milyen indokok igazolják azt a módot, ahogyan döntöttek. A hangsúly azokra a feltételekre helyeződik, amelyek mellett egy vagy több döntéshozónak "van" valami normatív vagy igazoló oka egy döntéshez, nem pedig azokra az életrajzi vagy történelmi körülményekre, amelyek megmagyarázzák, hogy miért cselekedtek úgy, ahogyan cselekedtek.

Ez a kutatási irány kapcsolódik az ismeretelmélet és az etika legújabb fejleményeihez, amelyek azt sugallják, hogy összetett összefüggések vannak a meggyőződésünk vagy cselekedeteink indokai és a meggyőződésünk vagy cselekedeteink

indokai között. Mi

Az érdekel, hogy ezek a viták milyen mértékben vonatkoznak a közintézmények nagyon sajátos esetére.

Az a gyanúm, hogy ami igaz az egyénekre a magánéletben, az nem biztos, hogy igaz a kollektívákra a köz- vagy intézményi környezetben. Úgy vélem, hogy a kapcsolat a normatív okok között, amelyekkel valaki egy döntést indokol, és az okok között, amelyeket a döntéshez ad, bonyolultabbá válik, amint az egyéni hívóktól vagy szereplőktől az olyan speciális kollektív entitások felé haladunk, mint a közintézmények. A legtöbb nyilvános döntést - például bírósági döntéseket, közigazgatási határozatokat, alapszabályokat, nemzetközi határozatokat és így tovább - kollektív, két vagy több tagból álló intézményi testületek hozzák. Az ebben a cikkben vizsgált intézmények egy nagyon speciális típusú kollektív entitások. Természetüknél fogva formális szervezetek, mivel szabályok hozzák létre és szabályozzák őket. Ide tartoznak a meghatározott feladatot ellátó szervezetek, mint például a bíróságok, a kórházak vagy a közigazgatási szervek, valamint az epizodikusabb entitások, mint például az esküdtszékek vagy más közintézményeken belül létrehozott ideiglenes bizottságok. Ezek olyan szervek, amelyek az állam nevében működnek: általában bizonyos kényszerítő hatalommal rendelkeznek az állampolgárok felett.

Ami azt illeti, rendszeresen tulajdonítunk okokat az intézményeknek - például amikor arról beszélünk, hogy a Kongresszus "okkal" fogadta el az új bevándorlási törvényt, vagy a Külügyminisztérium "okkal" normalizálta a kapcsolatokat Észak-Koreával -, de nem világos, hogy valóban "van-e" okuk bármilyen értelmes értelemben. Mit jelent az, hogy egy kollektivitás kialakul, és közös okai vannak a döntésének? Ez a cikk azt a kérdést teszi fel, hogy milyen feltételek mellett mondható el, hogy a közintézményeknek "vannak" döntéseikhez indokai.

Az analitikus episztemológiában az uralkodó felfogás arról, hogy mit jelent az, hogy egy személynek oka van egy meggyőződésre, az, hogy ez abban áll, hogy valamilyen állapotban van, legyen az kognitív,

pszichológiai, fogalmi vagy egyéb, amely megelőzi - és független - az értelemadás tevékenységét.² Adam Leite ezt a nézetet az episztemikus igazolással³ összefüggésben "spektatorikus felfogásnak" nevezte, mivel elválasztja a meggyőződés igazolásának tevékenységét attól az állapottól, hogy a meggyőződés birtokában igazoltnak érezzük magunkat. Ebben a hagyományos felfogásban az igazoltnak lenni olyasvalami, amit az ember kiderít, nem pedig előidézi. A spektatorikus felfogás szerint a szubjektumnak a hiedelmeit igazoló státusza szempontjából releváns megfontolások a szubjektumnak a hiedelmei igazolására tett kísérletétől függetlenül léteznek, és e kísérlet nem befolyásolja őket.

Hasonlóképpen, az okokra alkalmazva, a spectatorialis koncepció azt sugallja, hogy a szubjektum a saját okai tekintetében a néző pozíciójában van. Az embernek először "látnia" kell, hogy bizonyos okai vannak egy adott meggyőződésnek, mielőtt képes lenne kimondani ezeket az okokat.⁴ Egy sokkal újabb, riválisabb felfogás szerint azonban az, hogy valaki képes indokot adni a meggyőződésére, előfeltétele annak, hogy egy szubjektumnak legyen oka a meggyőződésére. E felfogás szerint egy alanyról nem mondható, hogy "rendelkezik" döntésének indoklásával, hacsak nem képes ezt az indoklást megadni.

Mind a spectatorialis koncepció, mind annak képviselői azt sugallják, hogy két szakasz, az okkal rendelkezők és az okot adóak között hierarchikus rend van. A spectatorialis felfogás szerint a hit vagy a cselekvés bizonyos okainak megléte alapvetőbb lépés, mint ezen okok megadása. Az utóbbi az előbbiből származik. Ezzel szemben a rivális felfogás szerint a képesség, hogy valaki indokokat adjon a hite vagy a cselekedetei számára, alapvetőbb, mint az ilyen indokok birtoklásának állapota.

Álláspontom szerint bármelyik felfogás önmagában véve nem tud számot adni

azokról a helyzetekről, amelyekben csoportoknak tulajdonítunk okokat, és ezért a közintézmények okfejtéseiről sem. Amellett érvelek, hogy a spectatorialis felfogás helyesen írja le az egyéni, privát helyzetet,

de nem a kollektív, intézményesített. A nyilvános döntéshozatali kontextusokban sem az indoklás, sem az indoklás nem élvez elsőbbséget a másikkal. Ha vannak is olyan esetek, amikor a döntés indoklásának megléte megelőzi a döntés indoklásának megadását, ez fordítva is igaz. Más esetekben az indokok hozzárendelése egy alanyhoz - legyen az egyéni vagy kollektív - függhet attól, hogy ez az alany képes-e a döntést megindokolni. Úgy gondolom, hogy a legígéretesebb módja annak, hogy mind az egyéni, mind a kollektív indoklás egy közös elméleti keretbe illeszkedjen, az, hogy a hierarchikus szekvencia mindkét irányba haladjon: az okok birtoklásától az okok megadásáig és az okok megadásától az okok birtoklásáig. Röviden, egy nem prioritás tézis mellett érvelek, amely szerint bármelyik szakasz - legyen az a döntéshez okkal rendelkezni vagy okot adni - lehet alapvetőbb a másikkal, a kontextustól függően.

Az érvelés a következő módon fog zajlani. Az 1. részben azzal kezdem, hogy kifejtem az uralkodó nézetet, amely szerint az okok megléte episztemikusan és metafizikailag is megelőzi az okok megadásának lehetőségét. Ezután megvizsgálom a fordított tézis különböző változatait, amely szerint a hit vagy a cselekvés okainak megléte az okok megadásának tevékenységétől függ. A 2. részben a kérdést az intézményesült kollektívák szemszögéből vizsgálom. Végül a 3. részben kifejtem és megvédem javaslatomat, miszerint a legjobb megközelítés az általam "prioritás nélküli" nézetnek nevezett megközelítés, és amellet érvelek, hogy ez felülmúlja riválisait a kollektív és intézményes döntéshozatal számbavételében.

1 A spektatorikus koncepció és kihívója

a A nézői koncepció

Ha megkérdezzük a nem filozófusokat, hogy szerintük mi a kapcsolat az okok megléte és az okok megadása között egy meggyőződés vagy egy cselekvés esetében, valószínűleg azt fogják válaszolni: "Nos, először kialakítjuk az okokat, és csak azután adjuk meg őket, mert nem adhatunk olyan okokat, amelyekkel nem rendelkezünk.". Magától értetődőnek vesszük, hogy a hit vagy a cselekvés indokainak megléte az első lépés. Megfogadjuk az okokat, hogy miért cselekszünk A -t vagy miért hisszük, hogy p . Csak később adjuk meg ezeket az okokat másoknak vagy magunknak. A hit megtartására vagy egy cselekvés végrehajtására vonatkozó okok birtoklását úgy képzeljük el, mint egy előre meglévő lelkiállapotot. Feltételezzük az időbeli és az ismeretelméleti prioritást is. Az emberek először okokkal rendelkeznek, amelyek valamiféle belső állapotok, amelyek az érvelésüket irányítják. Az a tény, hogy később megindokolják - vagy nem -, egyáltalán nem befolyásolja azt, hogy vannak-e indokaik vagy sem. De mi számít az ilyen feltételezések alapján annak, hogy "van" okuk?

Az ismeretelmélet jelenlegi ortodox felfogása szerint a hit okának megléte és a hit indoklása közötti különbségtétel azt jelenti, hogy az okok megléte egy elsőrendű, alapvetőbb szintre tartozik.⁵ E nézet szerint az indoklás tevékenysége nem játszik szerepet annak természetéről szóló legtöbb beszámolóban, hogy mit jelent az, hogy van okunk hinni vagy tenni valamit. Az okok adását második rendű vállalkozásként elemzik, mind logikai, mind kronológiai szempontból. Egy hit vagy cselekvés indoklása mindig annak a már meglévő feltételnek a feltétele, hogy az adott hit vagy cselekvés indoklással rendelkezzen. Röviden, a hit vagy cselekvés indoklásának állapotát úgy gondoljuk el, mint az indoklás (származékos) gyakorlatának szükséges és független feltételét. Ez egy metafizikai, nem pusztán ismeretelméleti tézis. Arról szól, hogy mi szükséges az okok adására és az okok birtoklására vonatkozó kijelentések igazságához, nem pedig arról,

hogy mi szükséges ahhoz, hogy valaki indokoltan higgyen valamit vagy indokoltan cselekedjen.

b Kihívás a nézői beszámolókkal szemben

Adam Leite a közelmúltban megkérdőjelezte ezt a fajta beszámolót azzal, hogy egy rivális koncepciót dolgozott ki a meggyőződések megalapozása és indoklása közötti kapcsolatról. Azt állítja, hogy az indoklás a primitív fogalom. Ha valakinek oka van arra, hogy valamit higgyen vagy tegyen, az feltételezi, hogy (legalább) le tudja írni ezt az okot. Leite még tovább megy, és e nézet egy radikális változatát védi, amely szerint a meggyőződések okainak birtoklása olyan állapot, amelyet maga az a tevékenység hoz létre, hogy indokokat adunk e meggyőződések számára.⁶ Szerinte annak kritériuma, hogy helyesen mondjam, hogy van okom arra, hogy egy adott módon higgyek vagy cselekedjek, abban rejlik, hogy képes vagyok megmutatni, hogy van ilyen okom. Az, hogy van okom egy adott hiedelemre vagy cselekvésre, abban áll, hogy ezt a hiedelmet vagy cselekvést okként adtam meg. Az indok megadása jelenti az ok birtoklását. Másképpen fogalmazva, az okok adásának képessége a reláció elsőrendű, legalapvetőbb eleme.

Ebből a szempontból az indokok olyan megfontolások, amelyeket fel tudsz hozni, ha kérdőre vonnak, hogy alátámaszd a cselekedeteidet vagy a meggyőződésedet. Tegyük fel, hogy úgy gondolod, hogy okod van azt hinni, hogy p , vagy hogy A cselekvést véghezviszed. Ha képes vagy indokot mondani, akkor ez azt jelenti, hogy van indokod. Nem világos azonban, hogy az, hogy van okom, azt jelenti-e, hogy a kérdéses okot kifejezetten elpróbáltam másoknak vagy magamnak. Elegendő lenne, ha az ok rendelkezésemre állna, ha mások megkérdőjeleznék a meggyőződésemet vagy a cselekedeteimet? Más szóval, ahhoz, hogy azt mondhassuk, hogy van egy okunk, szükséges-e, hogy egy személy kifejezetten elpróbálta a szóban forgó igazoló érvet

mások vagy saját maga előtt, vagy elég, ha a következtetés elérhető számára, ha a hitet/döntést/cselekvést felszólítják

mások vagy saját maga által megkérdőjelezni?⁷

Az anti-szpektatorikus nézettel az a probléma, hogy az indokok megadásának az indokok birtoklásával szembeni elsőbbsége azt jelenti, hogy mielőtt (ténylegesen vagy potenciálisan) meg tudtam volna adni az okaimat, nem voltak (normatív) okaim. Amikor megadom a cselekvésem vagy a hitem okait, valahogyan olyan okokra teszek szert, amelyek nem léteztek (számomra) az okok megadása előtt. A baj az, hogy - eltekintve a beszélgetőpartnerek megtévesztése céljából szándékosan kitalált okok esetétől - nem tudok elképzelni olyan szituációra vonatkozó hihető példát, amelyben egy (normatív) okot, amellyel rendelkezem, egyszerűen azáltal hoznék létre, hogy megadom. Ami ezt a két helyzetet megkülönbözteti egymástól, az az, hogy az anti-szpektatorikus nézet szerint az ok-adás folyamatának köszönhetően képes lennék olyan okokat létrehozni, amelyekkel korábban nem rendelkezttem, de amelyeket most őszintén az én okaimnak hiszek. Éppen ellenkezőleg, általában, amikor "kitalált" vagy "kitalált" okokról beszélünk, olyan megfontolásokra utalunk, amelyeket az alany az ő okaként ad meg, miközben azt hiszi, hogy valójában más, más okai vannak.

Megértem azt az állítást, hogy azáltal, hogy az okaim bemutatására köteleznek, rájöhetnek, hogy vannak bizonyos okaim, de csak abban az értelemben, hogy ezek az okok mindvégig megvoltak, függetlenül attól, hogy számot kell adnom róluk. Az indoklásra vonatkozó követelmény ebben az esetben csupán azt a felismerést váltja ki, hogy ilyen és ehhez hasonló okaim vannak a döntésemre; nem hozhat létre *ex nihilo* új okokat. Az antiszpektáló válasza szerintem nem kielégítő, ha azt sugallja, hogy valahogyan (úgymond utólagosan) létrehozhatnánk olyan okokat, amelyekkel rendelkezünk, miközben megfogalmazzuk az okainkat.

A következőkben részletesebben tárgyalom mind a spektátori koncepció, mind

pedig annak riválisa korlátait a közintézmények szemszögéből.

2 Lehettek-e a közintézményeknek okaik a döntéseikre?

Eddig kevés figyelmet fordítottam arra a tényre, hogy a legtöbb közjogi döntés nem egyéni döntéshozók, hanem többtagú intézmények terméke, például a legtöbb bírói döntést (a fellebbviteli szinttől kezdve), a közigazgatási határozatokat, a törvényhozások által hozott jogszabályokat, a közgyűlések által ratifikált nemzetközi határozatokat stb. többtagú szervezetek hozzák létre.⁸ Durván szólva, mind a spectatorialis modell, mind annak kihívója az egyéni hívókra összpontosít egy nem intézményesített környezetben. Ebben a két modellben a tét annak meghatározása, hogy mit jelent az, hogy egy egyéni személynek okai vannak egy bizonyos hit fenntartására, nem pedig annak mérlegelése, hogy egy csoportnak lehetnek-e közös okai a kollektív hitre - feltéve, hogy a csoportoknak lehetnek hiteik. Mindkét megközelítés individualista abban az értelemben, hogy az okokat az egyes hívók vagy érvelők jellemzőinek tekintik.

Valójában nyitott kérdés, hogy a kollektív testületek olyan entitások-e, amelyeknek egyáltalán "van" oka a döntések meghozatalára. A kollektívák különös episztemikus alanyok. Számos olyan tulajdonság hiányzik belőlük, amelyeket fontosnak tartanak ahhoz, hogy az egyes emberek döntéseiket meg tudják indokolni és meg tudják indokolni. Például nincsenek saját érzékelési vagy emlékezeti képességeik, legalábbis nem abban az értelemben, ahogyan az egyének rendelkeznek velük. A kortárs társadalmi ismeretelméletben folyamatosan felmerül a kérdés, hogy vajon tulajdonítsunk-e mentális vagy mentális jellegű állapotokat, beleértve a hiteket is, a kollektívításoknak.⁹ Nem kell eldöntenünk azt a kérdést, hogy a kollektívák legitim hordozói-e az olyan állapotoknak, mint például a hit vagy a cselekvés okainak megléte, de legalábbis fel kell tennünk magunknak a kérdést, hogy azok a feltételek, amelyek mellett az egyes személy

"rendelkezik" egy

a cselekvés vagy döntés oka azonos azokkal, amelyek szerint a kollektív entitásoknak van oka a cselekvésre vagy döntésre. Ez a szakasz azt kívánja meghatározni, hogy a kollektív intézményi döntéshozatal eseteire milyen mértékben érvényes bármelyik nézet, legyen az a spektákulum vagy annak ellenzője. Az érvelés a magán- és a nyilvános indoklás összehasonlításával folytatódik, miközben rámutat a kollektív döntések azon sajátosságaira, amelyek megkülönböztetik őket az egyéni döntésektől.

c Az egyéni és a kollektív döntéshozatal összehasonlítása

Kollektív döntéshozatali problémák minden olyan esetben felmerülnek, amikor egy kollektív döntést több, egymással ellentétes érdekekkel vagy preferenciákkal rendelkező egyénnek kell meghoznia. A társadalmi választáselméleti szakemberek a kollektív döntéseket hagyományosan úgy írják le, mint a logikailag összekapcsolódó tételekre vonatkozó egyéni ítéletek kombinációját vagy "ítélet-aggregációt".¹⁰

Az ítéletek összevonásának gondolatával szembeni közvetlen ellenvetés az, hogy az nem veszi figyelembe a valós életbeli intézményi döntéshozatalt. Az ítéletek összevonásának fogalma feltételezi, hogy egy intézmény döntése egyéni döntések kombinációja. Mégis rendszeresen úgy tekintünk bizonyos döntéseket, mint "az intézmény döntését", annak ellenére, hogy a valóságban ezek egy személy - általában az intézmény névleges vezetője - által hozott döntések, a csoport többi tagjával való konzultáció nélkül. Ezeket a döntéseket kollektív döntéseknek nevezzük, de valójában egyoldalú döntésekről van szó.

A vita ezen pontján azonban nem kell foglalkoznunk az ítéletek összevonásának ezen hibáival. A jelen érvelés kedvéért tegyük fel, hogy a kollektív döntések valójában az egyéni meggyőződések vagy ítéletek kombinációjának eredményei.

a csoporttagok által vallott vélekedéseket a csoport egésze által támogatott kollektív hiedelmekké vagy ítéletekké alakítják át. Feltételezve tehát, hogy egy intézmény ítélet-aggregáció révén jutott el egy döntésre, egy további kérdést szeretnék feltenni: hogyan aggregálják a csoporttagok a döntés mellett és ellen szóló érveiket?

A tagok nem csak az eredményekben, hanem az azokat alátámasztó indokokban is egyet nem érthetnek. Ezek a mögöttes okok maradjanak eldöntetlenek? Vagy az okoknak is egy új közös döntés tárgyát kell képezniük? Az utóbbi esetben nemcsak az intézmény döntése lenne az ítéletek összesítése, hanem az intézmény indoklásának (indoklásainak) is egy másik ítélet-összesítésből kellene származnia. A társadalmi választás és a politikaelmélet szakirodalma a csoport indokainak meghatározásával kapcsolatos nehézségekre összpontosít.¹¹ Hasznos lehet, ha újra megvizsgáljuk a kérdést az okok megléte és az okok megadása közötti különbségtétel segítségével.

Az egyéni és a kollektív döntéshozatal között számos különbség van. Az egyik ilyen különbség az, hogy a kollektív döntéshozóknak jellemzően meg kell felelniük a kollegialitás és a többség kialakításának követelményeinek, míg az egyéneknek nem. A többtagú intézmények, amelyeknek meg kell indokolniuk döntéseiket, olyan helyzetekbe kerülhetnek, amelyekben nem minden tag ért egyet egy bizonyos eredmény mellett vagy ellen szóló indokokkal, de mégis kötelességük megegyezésre jutni. Ez gyakran előfordul például a polgári jogi jogrendszerekben, ahol a bírának egyetlen egységként kell dönteniük, mivel a különvélemények általában tilosak.¹² Ezekben a jogrendszerekben az általános döntési szabály az egyhangúság és az anonimitás. A bíróságok egyetlen, az egész bíróság számára aláírt - vagy aláírás nélküli - véleményt adnak ki, amelyben a nézeteltéréseket eltörlik, és a fennmaradó nézeteltéréseket elrejtik. Ennek ellenére még azokban a jogrendszerekben is, amelyek engedélyezik a különvéleményeket és az

egyetértéseket, egy

a tagok többségének még mindig meg kell állapodnia - legalább - az ügy kimeneteléről. És még ha a bírák egyet is értenek a végeredményben, akkor is eltérhetnek az ügy megoldásának több aspektusában, például a megfelelő érvelési mód, az alkalmazandó jogi szabály, a bírósági doktrína állása, a tényállás konstruálása stb. tekintetében.¹³

A tagok közötti tartós nézeteltérés esetén az intézmény egésze által végül jóváhagyott indoklás valószínűleg inkább tárgyalások, kompromisszumok és kompromisszumok, mintsem racionális megállapodás eredménye lesz. Más szóval, a többtagú intézmények nem azért fogadhatnak el közös indoklást, mert az igazságra törekednek, hanem bizonyos nem episztemikus célok alapján, mint például a kollégáknak való megfelelés, karrierjük előmozdítása, vagy egyszerűen csak a vita lezárása. Az így létrejövő "közös" indokok ritkán tükrözik hűen az egyes tagoknak a döntés mellett vagy ellen szóló tényleges indokait. Még ott is, ahol a különvélemények és az egyetértések megengedettek, a különálló indoklások túlzott megszorodásának elkerülése iránti vágy motiválhat az őszinte indoklás követelményének félretételére. Az egyéni és a kollektív döntések közötti e különbségek fényében az eddig tárgyalt ismeretelméleti nézetek közül melyik a legmegfelelőbb mind az egyéni, mind a kollektív döntéshozatal számbavételére, legyen szó akár magán-, akár közjogi kontextusról?

Az a gyanúm, hogy a spectatorialis felfogás megfelelőbb annak megértéséhez, hogy mit jelent az, hogy egy egyéni személynek van oka, míg az anti-spectatorialis elmélet jobban elmagyarázza a kollektív intézmények okkal való rendelkezését. Az a gondolat, hogy egy meggyőződés vagy egy cselekvés okainak birtoklása logikai és időbeli elsőbbséget élvez az ezen okok kifejtésére irányuló tevékenységgel szemben, az egyénekre alkalmazva plauzibilis. Ez a belátás azonban elveszti vonzerejét, amint a kollektív intézményekre térünk át, mivel a hagyományos társadalmi ontológia azt

sugallja, hogy a kollektív testek nem olyan entitások, amelyek képesek okokkal rendelkezni. Ez a

a cselekvőképtelenség abból a tényből következne, hogy az ilyen entitások nem különülnek el egyéni tagjaiktól abban az értelemben, hogy képesek lennének létezni tagjaik távollétében.

Feltételezve, hogy ez utóbbi igaz - amit alább tagadni fogok -, úgy tűnik, hogy a kollektívának nem lehetnek az őket alkotó egyéni tagoktól független okai. A probléma egy része abból a tényből ered, hogy az okok, amelyeket egy intézmény nyilvánosan nyilvánosságra hoz, eltérhetnek a tagjai által egyénileg vallott okoktól. A különböző tagoknak nagyon különböző (igazoló) okai lehetnek *D*. Például egy több tisztviselőből álló ügynökség egyetérthet egy adott döntésben, de az egyes tisztviselők nagyon különböző okokból jutottak erre a döntésre.¹⁴ Ez abból a tényből adódik, hogy különböző ágensekről beszélünk: a kollektív entitás egy ágens; az egyes tagok egy másik ágensek. Más szóval, egy olyan intézmény tagjainak, amely hivatalosan megadta a *D* döntés *r* indokát, nem kell maguknak az *r* indokot támogatniuk. Még csak nem is kell úgy cselekedniük, mintha személyesen tartanák *r-t*. Az indoklás kollektív tevékenysége különbözik attól, hogy az egyes tagok *r-t* vagy *nem-r-t* a döntés indokának tekintik-e, még akkor is, ha az előbbi hatással lehet az utóbbira és fordítva.

Ennek a lehetőségnek a fényében a kollektív döntéshozatal leírására az anti-szemléletű felfogás megfelelőbbnek tűnik, mint a szemléletű. Az anti-szpektatorikus felfogás szerint, ahogyan az egyénekről sem mondható el, hogy valaminek a meggyőződésére vonatkozó okuk van, mielőtt (ténylegesen vagy potenciálisan) vállalják, hogy ezt az okot másoknak vagy önmaguknak leírják, úgy egy kollektív intézmény tagjai is "rendelkeznek" bizonyos okokkal *kvázi* kollektív módon azáltal, hogy a nyilvánosságnak vagy legalábbis egymásnak bemutatják az okaikat. Ennek az anti-szpektatorikus beszámolónak megvan az az előnye, hogy

annak az intuíciónak a megragadására, hogy sok közintézmény ritkán venné a fáradságot, hogy hivatalosan döntsön arról, hogy miért döntött így vagy úgy, hacsak nem lenne köteles ezeket az indokokat nyilvánosan megadni. Ehelyett az intézmények általában csak az eredményről döntenek, és nem javasolnak indoklást az eredményre vonatkozóan. Röviden, e nézet szerint a többtagú intézmények úgynevezett "indoklással rendelkező" állapota egy adott döntéshez az indoklási kötelezettség következménye, nem pedig egy előre létező, bejelentésre váró mentális állapot.

Van valami vonzó ebben az elemzésben, de nem győzött meg az az állítás, hogy a kollektív entitások képtelenek arra, hogy döntéseiknek okai legyenek, amíg nem közösen döntenek ezekről az okokról, és nem mondják ki azokat kifejezetten. Ez a látásmód túlságosan leegyszerűsíti a problémát, mivel figyelmen kívül hagyja a kollektív döntéshozatal által felvetett fontos kollektív ügynöki kérdéseket. Kevés pozitívumot tudok mondani ezekről a bonyodalmakról, de a következő fejezetekben remélem, hogy megmutatom, hogy a közintézmények a társadalmi ontológia számára sajátos problémakört vetnek fel.

d A kollektív okok fiktív beszámolója

A következőkben azt vitatom meg, hogy a szociális ontológia szempontjából milyen értelemben lehet azt mondani, hogy az intézményeknek oka van döntéseikre. Segíthet, ha először egy szkeptikus nézetet vizsgálunk meg, amely szerint a kollektív entitásoknak nem lehetnek ugyanolyan okai, mint az egyes emberi lényeknek. A kollektív entitásoknak okokat tulajdonító gyakorlat kritikussai jellemzően azzal érvelnek, hogy ezek a tulajdonítások pusztán fikciók.¹⁵ Amikor azt mondjuk: "A Legfelsőbb Bíróság úgy döntött, hogy a magánélethez való jog védi az abortuszt, mert a magzat nem válik életképesé a

huszonnégy hét előtt", nem azt értjük, hogy

a Legfelsőbb Bíróságnak szó szerint van oka, *qua* entitás, az abortusz védelmére. Inkább átvitt értelemben beszélünk. Eszerint az instrumentális beszámoló szerint az okokról szóló leírásaink, bár hasznosak, hamisak. A kollektív döntések példát szolgáltatnak a döntéshozatalra, ahol lehet okot adni anélkül, hogy lenne okunk. Az a tény, hogy a Bíróság indokokat fogalmaz meg a döntést megalapozó okokat, nem jelenti azt, hogy mint entitás rendelkezik ezekkel az okokkal ugyanabban az értelemben, mint ahogyan az egyes emberekről azt mondják, hogy döntéseiknek vannak okai. Az indokok leírásának ez a fiktív értelmezése tehát úgy tűnik, hogy alátámasztja azt az antiszpektoriális felfogást, amely szerint az indokok megadása alapvetőbb, mint az indokok birtoklása. A fiktív beszámoló szerint, amelyet alább kritizálok, egy intézmény okai nem lehetnek "saját" okai *qua* intézmény, hacsak az intézmény tagjai nem erősítették meg ezeket az okokat azáltal, hogy kifejezetten megadták őket. Szigorúan véve, a kollektív döntéshozóknak nincsenek "érveik", hacsak nem kényszerítik őket arra, hogy indoklást adjanak egy erre irányuló eljárás által.

A jogalkotói szándékról szóló vita paradigmaticus példát szolgáltat. A jogalkotóknak hagyományosan nem kell indokolniuk döntéseiket.¹⁶ Ez magyarázza, hogy a jogszabályok értelmezésekor a bírák, az ügyintézők vagy más tisztviselők miért nem hivatkozhatnak a jogalkotónak az ilyen és ehhez hasonló rendelkezésekre vonatkozó (igazoló) "indokaira", mivel ezeket az indokokat hivatalosan soha nem adták meg. A jogtudósok között folyamatos vita folyik arról, hogy ezek az indokok megtalálhatók-e valahol.¹⁷ Bizonyára az egyes képviselőknek volt(ak) valamilyen (motiváló) oka(i) arra, hogy egy adott jogszabály mellett vagy ellen szavazzanak. De vajon egy adott jogszabály pusztán az adott időpontban történetesen hatalmon lévő egyes törvényhozók sajátos preferenciáinak (vagy ítéleteinek) valamilyen módon összesítve történő előmozdítását

célozza-e? Vajon a releváns (igazoló) okok azok, amelyeket a jelenlegi törvényhozás hoz fel? Ez nagyon

nehéz, ha nem lehetetlen megállapítani, hogy melyek a "kongresszus mint entitás (igazoló) okai". A legszigorúbb értelemben vett fiktív elemzés szerint a Kongresszusnak nincs "semmilyen (igazoló) oka", mivel hivatalosan soha nem adta meg igazoló okait. Még meg kell határozni, hogy mi szükséges ahhoz, hogy a kongresszusi képviselőknek mint kollektív entitásnak legyen (igazoló) oka.

A fiktív beszámoló szerint azok az okok, amelyek nem képezték kifejezett kollektív döntés tárgyát, nem olyan okok, amelyekkel egy kollektív entitás rendelkezhet. A kollektívumot alkotó minden egyes személynek lehet egy vagy több oka a kollektív döntésre. Minden valószínűség szerint ezek az okok a tagok között eltérőek lesznek. A csoport tagjai által vallott indokok összessége nem képezi a csoport okait mindaddig, amíg a csoport hivatalosan el nem fogadta azokat. Magukról az okokról közösen kell dönteni. Az okok megléte az "ész kollektivizálásától" függ, hogy Philip Pettit által bevezetett kifejezést használjam.¹⁸ A csoport által megfogalmazandó indokok meghatározására szolgáló konkrét eljárás - legyen az szavazás, tanácskozás, konszenzus, kockadobás és így tovább - létezése szükséges feltétele annak, hogy az intézménynek legyenek indokai.

A fiktív nézetet ellentmondásosnak találom. Ennek illusztrálására hadd forduljak a laikus esküdtek esetéhez. Az esküdteknek általában tilos indokolást adniuk döntéseik indoklására. Úgy működnek, mint egy fekete doboz. Működési módjuk teljesen titkos. Sem az esküdtszék egésze, sem az egyes esküdtek nem adnak tájékoztatást az ítélet mellett vagy ellen szóló indokokról. Az esküdtszék döntésének meghozataláig nincs hivatalosan meghatározott módja annak, hogy megtudjuk, mit gondol az esküdtszék. Még azután is, hogy számos joghatóságban a bizonyítási szabályok megtiltják az esküdteknek, hogy bármi olyasmiről tanúskodjanak, ami az esküdtek szobájában történt (korlátozott

kivételektől eltekintve, mint például az idegen befolyásolás), és a helyi szabályok korlátozzák az esküdtek kihallgatását.

ítéletet a tanácskozásukról. Maga az ítélet kevés információval szolgál, mivel (legalábbis büntetőügyekben) általában legfeljebb két szóval közlik: "bűnös" vagy "nem bűnös". Ez felveti azt a kérdést, hogy az esküdtszékéről elmondható-e, hogy döntéseiket megindokolják. A fiktív nézet szerint nem. A titoktartás megakadályozza, hogy nyilvánosságra hozzák, hogyan jutottak a döntésükhöz. Nem mondhatjuk, hogy "az esküdtszék indoklása a bűnös ítélet meghozatalára a következő: ...", mert az érvelés vagy a megállapított tények említésének hiánya miatt nem lehet tudni, hogy mi alapozta meg a döntést.

E nézet szerint tehát az esküdtek nem indokolják döntésüket. Ez a felvetés azonban abszurdnak tűnik, annál is inkább, ha a döntéshozatal minden olyan esetre általánosítjuk, amikor az intézmények nem indokolnak, akár kifejezett tilalom, akár bevett gyakorlat alapján. Ha ez a felvetés helytálló lenne, akkor ez azt jelentené, hogy minden olyan esetben, amikor az intézmények nem közölt indokok alapján hoznak döntést, nem lehetne őket megfelelően indokolni. Bizonyára nem fordulhat elő, hogy ugyanaz az intézmény - egyébként egyenlő feltételek mellett - az egyik esetben indokolja a döntését, a másik esetben pedig nem indokolja, csak azért, mert az utóbbi esetben megtiltották neki, hogy indoklást adjon. Van-e mód annak a ténynek az elszámolására, hogy egy kollektív intézménynek néha bizonyos indokai vannak a döntésére, annak ellenére, hogy nem közli azokat? A következőkben a kollektív ügynökségek "összegző" elméleteit tárgyalom, amelyek egy ilyen magyarázatot kínálnak.

e Összegző beszámoló a kollektív okokról

Az a gondolat, hogy az intézményeknek nincsenek indokai, amikor nem rögzítik az indokaikat, vonzó a mindent vagy semmit minőségében, de túl erős. Összekeveri a

metafizikai és az episztemikus szintet. Episztemikusan igaz lehet, hogy a csoportoknak nincsenek érveik.

hacsak nem döntenek az okaikról és nem hozzák nyilvánosságra azokat, egyszerűen azért, mert nem tudhatjuk biztosan, hogy van-e okuk (és melyik), hacsak nem mondják ki. Ez azonban csak azt mutatná, hogy nem ismerjük az indokaikat, nem pedig azt, hogy nincsenek. Metafizikailag egy csoportnak nagyon is lehetnek indokai anélkül, hogy megadná azokat. Gondoljunk egy olyan intézményre, amelyben minden tagnak külön-külön és egymástól függetlenül ugyanaz az oka van arra, hogy valamiben hisz vagy valamit tesz. A véletlen folytán vagy valamilyen előre kialakult harmónia révén pontosan ugyanazzal az indokkal rendelkeznek, bár egyikük sem befolyásolja a másikat. Képzeljünk el olyan helyzeteket, amikor a döntéshozók olyan egyértelmű tényállásokkal szembesülnek, hogy minden tag ugyanazt az ítéletet alkotja meg, mielőtt még lehetősége lett volna arra, hogy konzultáljon a kollégáival.

Tegyük fel például, hogy a bevándorlási tisztviselők egy csoportja elé kerül Aung San Suu Kyi burmai demokráciapárti aktivista menedékjogi kérelme. Kérelmének jogossága feltehetően olyan világosan látszana, hogy minden valószínűség szerint minden tisztviselő úgy ítélné meg, hogy a kérelmet el kell fogadni.¹⁹ Ilyen esetben - állításom szerint - joggal jelenthetnénk ki: "A testületnek oka van arra, hogy helyt adjon a kérelemnek", annak ellenére, hogy a tagok még nem vitatták meg egymással az indokaikat, és hogy mindegyiküknek nincs tudomása arról, hogy a többi tagnak ugyanaz az oka van, mint neki. A testületnek, mint kollektív egységnek, "van" oka arra, hogy helyt adjon a petíciónak, annak ellenére, hogy semmilyen módon nem adta meg vagy nem rögzítette az indokait.

Legalább kétféleképpen lehet értelmezni azt az állítást, hogy az intézményeknek (igazoló) okai vannak döntéseikre annak ellenére, hogy nem adják meg az okokat. Egy igényes értelmezés szerint ez csak akkor fordulhat elő, ha a kollektíva tagjai egyhangúak.

Más szóval, egy kollektív entitásnak *qua* entitás akkor vannak indokai, ha

és csak akkor, ha annak minden egyes tagja külön-külön rendelkezik a szervezetnek tulajdonított ok(ok)kal. Enyhébb értelmezés szerint az egyhangúságnál alacsonyabb követelmény is elegendő ahhoz, hogy a kollektíváknak legyen oka. Ez a liberálisabb felfogás magyarázatot ad arra, hogy gyakran hajlamosak vagyunk okokat tulajdonítani kollektíváknak, amikor feltételezzük, hogy *szinte* minden tagnak egyenként ugyanaz az oka van. Margaret Gilbert azonban mindkét olvasatot "szummatívnek" bélyegezte és kritizálta, mert a csoportos attitűdök leírását a csoportnak tulajdonított tartalommal azonos tartalmú egyéni attitűdök összegeként elemzi.²⁰ A szummatív beszámolók szerint egy kollektív entitásnak csak akkor van oka, ha a csoport tagjai (majdnem) mind egy véleményen vannak:

A G csoportnak akkor és csak akkor van r oka, ha minden vagy a legtöbb tagnak van r oka.

Tegyük fel, hogy véletlenül tudom, hogy G minden tagjának megvan az r oka, mert minden egyes személlyel külön-külön megbeszéltem. Minden biztonnal kísértésbe esem majd, hogy azt állítsam: "G-nek megvan az r ok". A csoport oka az egyéni okok összege: "Az 1. tag oka r + a 2. tag oka r , és így tovább. De vajon helyes-e ez a felrőhatóság, tekintve, hogy az egyének nem ismerik egymás okait? Az összegző nézet kritikusai, mint Gilbert, azzal érvelnek, hogy egy valóban kollektív ok nem redukálható független okok összegére. Ehelyett a következő formát kell felvennie: E kritikusok szerint a csoportokra egy episztemikus kényszer vonatkozik. Gilbert által javasolt elképzelés szerint az episztemikus együttműködés valamilyen formája szükséges ahhoz, hogy egy csoportnak okai legyenek. Kifejezett megállapodás vagy legalábbis valamiféle közös

ismerete vagy közös meggyőződése a csoport többi tagja által vallott okokról, nem létezhetnek valóban közös okok.

Gilbert elképzelését több szempontból sem tartom meggyőzőnek. Az egyik probléma az, hogy ez a javaslat nem számol be olyan mindennapi helyzetekről, amelyekben úgy tűnik, hogy az ágensek között nincs semmi, ami episztemikus együttműködésre utalna. Tegyük fel, hogy Ön és én együtt megyünk sétálni, és nem pusztán véletlen, hogy ugyanazokat a kanyarokat vesszük, ugyanabban a tempóban megyünk, ugyanazoknál a ligeteknél állunk meg, hogy megcsodáljuk a virágokat stb. Egy ilyen forgatókönyvben együtt cselekszünk, és itt semmi sem függ, azt hiszem, az episztemikus együttműködéshez hasonlótól.²¹ Egy másik nehézség az episztemikus együttműködés gondolatával kapcsolatban az, hogy nem határozza meg, ki a csoport indokainak hordozója. Az összegző nézet érdeme, hogy ebben a kérdésben egyértelmű: eszerint az okok hordozói egyértelműen a kollektív entitás egyes tagjai. Ha az egyetértés vagy a közös tudás episztemikus megkötése is hozzáadódik, kétségesé válik, hogy - egy Gilbert által bevezetett kifejezéssel élve - a kollektív okok a "plurális alany" vagy az "egyéni alanyok" okai.

Valójában mindkét megoldás, a szummatív beszámoló és az episztemikus együttműködési megközelítés is problematikusnak tűnik. Egyrészt az ontológiai individualizmus felvállalása, amely szerint a kollektív okok diszkrét okok összegére redukálhatók, oda vezethet, hogy figyelmen kívül hagyjuk azt a tényt, hogy az egyéni és a kollektív okok között értelmes különbség van, mivel az összegző számlák szerint a kollektív okok egyéni okok összegére redukálhatók. Másrészt, ha elfogadjuk, hogy a kollektív okok nem csupán egyéni okok összessége, akkor elfogadjuk azt a további tételt, hogy a kollektív okok valamilyen módon felügyelik a csoporttagok által birtokolt okokat.

És további problémába ütközünk annak meghatározásával, hogy az okok hogyan érvényesülnek. Ezek a kérdések nagyon összetett és ellentmondásos kérdéseket vetnek fel a kollektív szándékossággal kapcsolatban, amelyek messze túlmutatnak e cikk keretein. Valamit azonban el lehet mondani arról, hogy az intézményeknek vannak okai, anélkül, hogy megkísérelnénk rendezni a kollektív és az egyéni okok közötti ontológiai kapcsolatot.

Most fel kell idéznünk azt a gondolatot, amellyel ezt a szakaszt kezdtük, nevezetesen, hogy a metafizikai és az episztemikus megkülönböztetése segíthet annak tisztázásában, hogy a spectatorialis koncepció és annak ellenfelei milyen mértékben vonatkoznak a közintézményekre. Az a tény, hogy nincs episztemikus hozzáférésünk egy intézmény indokaihoz, nem jelenti azt, hogy az intézménynek nincsenek indokai. A megkülönböztetés rávilágít az olyan kontextusok létezésére, ahol egy kollektív entitásnak lehetnek indokai egy döntéshez anélkül, hogy megadta volna vagy meg tudná adni az indokait. Az, hogy ezek az okok episztemikusan nem elérhetők, nem ássa alá az okok státuszát. Tegyük fel, hogy az én okom, amiért A -t teszem, vagy azt hiszem, hogy p , *ugyanaz*, mint a te okod, annak ellenére, hogy én semmit sem tudok a tiédről, és te semmit sem tudsz az enyémről. Még mindig közös okunk van. A te episztemikus helyzeted nem befolyásolja az én okomat, és fordítva. Ezt az esetet bizonyára lenne értelme leírni a következő mondattal: "Neked és nekem r okunk van", de nem azzal, hogy "A mi okunk r ". Ez két különböző tétel. Azt állítani, hogy két embernek egy-egy oka van, nem ugyanaz - még akkor sem, ha ugyanazzal az okkal rendelkeznek -, mint azt állítani, hogy együtt, egyetlen kollektív ágensként van okuk.

Ahhoz, hogy a "Neked és nekem megvan az r okunk" helyett "A mi okunk az r " legyen, valami többnek kell történnie. Az első tétel azt a tényt jelöli, hogy neked és

nekem történetesen ugyanaz az okunk van abban az értelemben, hogy nem tettünk semmi konkrétumot, hogy ezt az állapotot előidézzük. A második tétel azt jelenti, hogy mi tettük lehetővé, hogy a miénk a

ugyanezen okból, valamilyen tudatos folyamat révén. Ahhoz, hogy az előbbiből az utóbbiba lépjünk, szükség lehet még valamilyen okadásra, de nem csak arra. Vannak más lehetséges módok is arra, hogy a csoporttagok *kvázi* csoportként elkötelezzék magukat egy bizonyos okhalmaz mellett, mint például a szavazás, a konszenzus elérése, az érme feldobása és így tovább. Az okfejtés önmagában véve nem élvez különleges fölényt más, kollektív okok létrehozására irányuló módszerekkel szemben. A közintézmények kontextusában azonban az okfejtés kiváltságos státuszra tett szert episztemikus következményei miatt, amint azt alább részletesebben látni fogjuk. Először azonban az okfejtésnek egy olyan magyarázatát fogom adni, amely két kontextusban egyaránt alkalmazható: a cselekvéseiket vagy meggyőződéseiket magánjelleggel igazoló egyéni személyek esetében, valamint olyan intézmények esetében, amelyek tagjainak meg kell állapodniuk a csoport nyilvánosan meghozandó döntéseihez szükséges közös indoklásban.

3 A prioritás nélküli koncepció

a Felelősségvállalás az okokért

A cikk hátralévő részében az indokok birtoklása és az indoklás viszonyának olyan felfogása mellett érvelek, amely eltér mind a spektatorikus, mind az antispektatorikus megközelítéstől, és amely a nyilvános és a magánigazolások, az egyének és a csoportok összeegyeztetését célozza. Ezt a felfogást a "nem prioritás" tézisének fogom nevezni. Mind a spektatorikus felfogás, mind a riválisa önmagában véve nem képes megragadni az indokainkhoz való viszonyunk összetettségét. A spektatorikus felfogással az az alapvető probléma, hogy megóv minket a felelősségtől az indokainkért, míg a riválisa túl nagy ellenőrzést követel felettük. Az előbbi szerint egyszerűen csak bizonyos okokkal találjuk

magunkat, anélkül, hogy képesek lennénk választani közülük vagy módosítani őket, míg
az

Ez utóbbi azt jelenti, hogy az okok, amelyekkel rendelkezünk, teljes mértékben az önkéntes ellenőrzésünk alatt állnak. Az a tény, hogy Jánosnak a cselekvés (igazoló) okaiként adott megfontolások egy adott halmaza áll rendelkezésére, független attól, hogy János hogyan ítélkezik ezekről vagy hogyan reagál rájuk.

Ezzel a nézettel az a baj, hogy kizárja érveink erkölcsi és ismeretelméleti kritikáját. Ha nincs befolyásom az okaim felett, akkor nem lehet felelősséget vállalni értük. Ez elfogadhatatlan következmény mind az egyéni, mind a kollektív ágensek számára. Az egyén szintjén ez azt jelenti, hogy úgy találhatom magam (igazoló) okokkal, hogy nem tudom azokat kritizálni vagy megváltoztatni. Hiábavaló lenne, ha mások megpróbálnának meggyőzni arról, hogy rossz döntést hoztam, mert rossz okok alapján cselekedtem. Kollektív szinten ez azzal járna, hogy a döntéshozók nem lennének felelősek a döntéseiket és érvelésüket érő kritikáért. A közhivatalnokok tehát ráerőltethetnék a döntéseket a polgárokra, miközben megfosztanák őket a vitatás minden eszközétől. Ez a lehetőség veszélyeztetné a jogrendszer demokratikus jellegét.

Röviden, a nézőközpontú felfogás a kritika és az értékelés lehetőségének csökkentésével nem ismeri el az okok normatív szerepét. A kritika lehetővé tételéhez az okoknak maguknak a személyeknek kell tulajdoníthatónak lenniük. Ha az okok pusztán olyan dolgok, amelyek "megtörténnek" velük, abban az értelemben, hogy az okok nem tudatos válaszok eredményei, akkor értelmetlenné válik a megalapozottságuk értékelése. Olyan felfogásra van szükségünk arról, hogy mi az, hogy okunk van, amely lehetővé teszi, hogy elszámoltathatóak legyünk az okainkért. Az okoknak kellő mértékű önkéntes kontroll alatt kell állniuk ahhoz, hogy az olyan fogalmak, mint a kötelezettség és a hibáztatás, alkalmazhatóak legyenek rájuk.

Ezzel szemben az antiszpektoriális modell az okokat önkéntes ellenőrzésünk alatt

állónak tekinti, abban az értelemben, ahogyan azt az imént túl erősnek kritizáltam. A
modell

feltételezi, hogy az okokat tetszés szerint lehet választani, elhagyni és módosítani. Ennek következtében fennáll a veszélye annak, hogy ez a felfogás az okok normatív szerepének túlzott minimalizálását is eredményezi. Az anti-spektoriális felfogás hívei szerint az okok, amelyek alapján valaki hisz vagy cselekszik, a személy helyzetének explicit értékelésén keresztül határozódnak meg. Az érvelés szerint ez azért van így, mert az okokat egy deliberatív és igazoló tevékenység során vesszük fel. Megvan a képességünk arra, hogy ténylegesen eldöntsük vagy kiválasszuk, hogy mit fogadunk el cselekvésünk vagy hitünk (igazoló) indokainak. Ennek a voluntarista megközelítésnek kétségtelenül megvan az az előnye, hogy lehetővé teszi az indokok kritikáját és vitatását. Nem világos azonban, hogy az antispektatorikus modell megmagyarázza-e, hogy mit jelent az, hogy önkéntes kontrollal rendelkezünk az indokaink felett, vagyis, hogy mennyire van kontrollunk az indokaink felett. Vajon ez a modell azt állítja, hogy az egyén tetszése szerint bármilyen okot elfogadhat? Ez a kétértelműség hasonló kérdéseket vet fel, mint amilyeneket az ismeretelméletben a meggyőződések voluntarizmusának problémájával kapcsolatban tárgyaltak.²² Ezt a kérdéskört a következő kérdéssel szemléltethetjük: kezdhetjük-e el ebben a pillanatban a jogi egyetemre való jelentkezésünk (igazoló) okaként azt a tényt, hogy társadalmunkban az ügyvédi hivatás hasznos helyzetbe hoz bennünket az igazságtalanságok elleni küzdelemben, pusztán azért, hogy úgy döntünk, hogy ezt tesszük? Kétségesnek tűnik, hogy van-e ilyen hatalmunk. Mégis, ahhoz, hogy kritikára fogékonyak legyünk, szükségünk van valamiféle önkéntes ellenőrzésre, legyen az közvetett vagy hosszú távú, legalább az indokaink egy része felett.

Van még egy probléma az okok feletti kontroll fogalmának nem szemléletes elemzésével: ez a regresszió problémájához vezethet. Ha az okaink az önkéntes ellenőrzésünk alatt állnak, akkor ez azt jelenti, hogy az okoknak, amelyekkel

rendelkezem, okoknak kell lenniük. Okokra van szükségem ahhoz, hogy azokat a megfontolásokat válasszam, amelyeket úgy döntök, hogy az okaimnak tekintek.

Az általam felhozott okok okai más okok, amiket felhoztam, és így tovább, *a végtelenségig*.

Bármilyen okom van, az végtelenül megkérdőjelezhető és visszavezethető egy újabb okra.

Tekintettel ezekre a nehézségekre, az én álláspontom ismét az, hogy középuton haladok a spektatorikus és az antispektatorikus tézisek között. Azt javaslom, hogy az okok, amelyekkel rendelkezünk, bizonyos mértékig - és bizonyos mértékig csakis - saját magunknak köszönhetjük. Egyetértek a szemlélődő elmélettel, miszerint gyakran találjuk magunkat bizonyos okokkal, de azt állítom, hogy a döntéseink mérlegelése és igazolása során képesek vagyunk cselekedni ezen okok alapján abban az értelemben, hogy az okok egy részhalmaza mellett elkötelezzük magunkat, míg másokat elutasítunk. Más szóval, nem hiszem, hogy az emberek képesek önként, *ex nihilo* okokat szerezni, de úgy gondolom, hogy képesek választani a rendelkezésükre álló okok közül. Ha esetleg nem is vagyunk képesek a választani ige erős értelmében "választani" a birtokunkban lévő okokat, attól még felelősek vagyunk értük. Az okok olyan dolgok, amelyekért "felelőssé tehetők" abban az értelemben, hogy pontosan nekünk tulajdoníthatók, és jogosan kérhető tőlünk, hogy megvédjük őket. A mi felelősségünk, hogy egyes okok alapján cselekszünk, mások alapján pedig nem, hogy egyes okokat fontosnak tartunk, másokat pedig nem. Talán igaz, hogy az élet számos körülményében bizonyos okok egy bizonyos halmazával találjuk magunkat szemben. Az okok közül azonban úgy döntünk, hogy egyeseket támogatunk, másokat pedig elutasítunk. Ebben a (korlátozott) értelemben valóban mi választjuk meg az okokat, amelyekkel rendelkezünk. Persze legtöbbször csak természetesnek vesszük az indokainkat. Kritikátlanul támogatjuk azokat az okokat, amelyekkel történetesen rendelkezünk. Ezért a spektatorikus felfogás helyesen írja le hétköznapi érvelési módunkat. Nem számol azonban azokkal az esetekkel, amikor valóban megállunk és megállunk, hogy értékeljük az indokainkat. Ilyen körülmények

között az okok birtoklása abban áll, hogy eldöntjük, milyen okokat veszünk figyelembe.

Ha ez a javaslat helyes, akkor az emberek indokai legitim értékelés tárgyát képezhetik. Amikor megkérdezzük tőlünk, hogy milyen (igazoló) okokból hajtunk végre bizonyos cselekedeteket vagy hozunk bizonyos döntéseket, nem a saját pszichológiánkat nézzük meg, mintha az egy adott, tőlünk független adathalmaz lenne. Ehelyett azt mérlegeljük, hogy mi szól a kérdéses cselekvés vagy döntés mellett, hogy vajon és miért kell-e azt választani. Kezdetben lehet, hogy egy bizonyos okot hozunk fel egy adott döntés indoklásaként. Lehet, hogy később újra átgondoljuk a kérdést, és elkötelezzük magunkat egy olyan indok mellett, amely szerintünk jobb indok ugyanarra a döntésre. Röviden, nem pusztán úgy gondolunk magunkra, mint akik előre létező okokról számolnak be, amelyek felett semmiféle hatalmunk nincs, hanem inkább úgy, mint akik elkötelezik magukat bizonyos okok mellett, amelyek miatt egy bizonyos módon cselekszenek vagy döntenek.

Összefoglalva, az általam védett, prioritás nélküli tézis lehetővé teszi annak megértését, hogy az embereket hogyan lehet felelőssé tenni az indokaikért. Ugyanígy, ahogyan most érvelni fogok, az elsőbbség nélküli tézis megmagyarázza, hogy a jogrendszerek miért törekedtek - és törekednek egyre inkább - arra, hogy az okok megadásának követelményeit a közintézményekre róják (és kiterjesszék).

b Az okok megkövetelésének ismeretelméleti okai

A spectatorialis koncepcióról és annak ellenfeleiről szóló vitám azt mutatja, hogy létezhetnek kölcsönös kapcsolatok, amelyekben az az állapot, hogy egy döntésnek oka van, okot ad arra, hogy ezeket az okokat megadja, és fordítva. Ez a kétoldalú hatások lehetősége az, ami valójában a jogi indoklás követelményét meghatározza. A jogi indoklási kötelezettséget leginkább úgy lehet értelmezni, mint bizonyos típusú (jó)

indokok megadásának kötelezettségét, nem pedig úgy, mint a meglévő és független indokok őszinte közlésének kötelezettségét. Más szóval, az én állításom a következő

hogy a törvényt a kormányzati szereplők indokainak befolyásolási lehetőségei érdeklik, nem pedig az, hogy pusztán megtudja, milyen indokokkal rendelkeznek.

Valójában nem világos, hogy a jogrendszerek miért vennék a fáradságot, hogy az indokolásra vonatkozó követelményt írjanak elő a közigazgatás számára, ha az indoklás csupán másodrendű, származtatott tevékenység lenne, amely a legjobb esetben is csak abból áll, hogy hűen közli a döntéshozó már meglévő indoklását. A polgárok természetesen kíváncsiak - és talán jogosultak is - arra, hogy megismerjék a tisztviselők cselekedeteinek indokait. Vannak azonban más - és közvetlenebb - eszközök is annak biztosítására, hogy a polgárok ténylegesen hozzáférjenek ezekhez az indokokhoz. Ezek az egyéb eszközök közé tartoznak a különböző nyilvánossági mechanizmusok, mint például a kormányülések, törvényhozási viták, bírósági meghallgatások és egyéb döntéshozatali fórumok megnyitása a sajtó és a nyilvánosság előtt; az állami költségvetések ellenőrzése (pl. a pénzügyi kimutatások hozzáférhetővé és ellenőrizhetővé tételével), vagy a polgárok kormányzati információkhoz való hatékony hozzáféréseinek elősegítése az információszabadságról szóló törvények és kérelmek révén, és így tovább. Önmagukban véve az olyan népszerű célok, mint az átláthatóság vagy az információhoz való hozzáférés, nem magyarázzák meg, hogy miért kap a jelenlegi liberális politikai elméletben az érvelés ilyen alapvető normatív státuszt.

Az észérvekre vonatkozó követelmények éppen az általuk kiváltott sajátos episztemikus következmények miatt váltak a közigazgatás ilyen széles körben népszerű ellenőrzésévé. Az intézmények indokolási kötelezettségének előírása nem csupán azt jelenti, hogy az intézményeknek meg kell vizsgálniuk és be kell számolniuk az önállóan rendelkezésükre álló indokokról. Az indoklási kötelezettséget azért érvényesítik, mert az indokok figyelembe vételére vonatkozó korlátként is hat. Szigorúan

meghatározott szerepkörökben, mint amilyen a közigazgatási tisztviselő, a bíró vagy a rendőr szerepe, csak nagyon korlátozott számú megfontolásnak kell figyelembe vennie azt, hogy az illető mit dönt, míg más megfontolások kizártak.²³ Az indoklási követelmény az ellenőrzés módszereként szolgál a

okok, amelyek alapján a döntéshozók úgy döntenek, hogy cselekednek, nem pedig pusztán közzétételi stratégiaként. Más szóval, az indoklási kötelezettség olyan okok kiválasztására szolgáló eszközként működik, amelyek mindvégig megvoltak, függetlenül attól, hogy a döntéshozók megadták-e azokat vagy sem.

Antropológiai szempontból, ha az emberek tudják, hogy számon fogják kérni rajtuk a tetteiket, akkor feltehetően hajlamosak óvatosabbak lenni - kétszer is meggondolják, mielőtt következtetésre jutnak.²⁴ Ha a döntéshozókat felelősségre vonják az indokaikért, akkor megváltozik a pszichológiai előítéleteknek való engedékenyséjük, akár jobb, akár rosszabb irányba.²⁵ Az a kilátás, hogy valakinek be kell mutatnia az indoklását, ismeretelméleti szempontból befolyásolja az indoklást, és így remélhetőleg a döntést is. Nem állítom, hogy az indokolási kötelezettségnek megvan az a hatalma, hogy megváltoztassa a köztisztviselők indokait. Nem része az érvelésemnek, hogy azt állítom, hogy bizonyos indokokkal, amelyekkel nem rendelkezem, most a kötelezettség eredményeként rendelkezem, vagy fordítva. A kötelezettség nem állítja, hogy új indokok létrehozásával változtatna. Azok az okok, amelyek alapján végül cselekszem és nyilvánosan kijelentem, mindvégig léteztek. Inkább az indoklási kötelezettség miatt néhány olyan ok alapján cselekszem - de mások alapján nem -, amelyekkel önállóan rendelkezem a döntésemhez. A követelmény úgy hat, hogy felhívja a figyelmet egy már meglévő okra. Más szóval, a rendelkezésemre álló (motiváló) okok közül úgy döntök, hogy egyesek alapján cselekszem, mások alapján pedig nem.

Feltételezem, hogy a "nyilvános érvelés" népszerűsítése, amely a kortárs politikai diskurzusban és a liberális politikai elméletben mindenütt jelen van, implicit módon erre a feltételezésre támaszkodik, miszerint a döntéseink indoklásával befolyásolhatjuk a döntéseinket.²⁶ A politikai liberálisok nagyjából úgy érvelnek, hogy a politikai hatalom

gyakorlása csak akkor legitim, ha az minden polgár szempontjából igazolható. Ezt úgy gondolják, hogy ezt úgy lehet a legjobban elérni, ha a közigazgatásra róják a döntéseik indoklásának kötelezettségét.

olyan "közérdekű okok" alapján, amelyeket mások ésszerűen elfogadhatnak. Tény, hogy a legtöbb mai demokratikus társadalom bevezette a jogrendszerében a köztisztviselőkre, például a közigazgatási tisztviselőkre vagy a bírákra vonatkozó indoklási kötelezettséget.²⁷ Azért követeljük meg a döntéshozóktól az indoklást, mert - gondolom - viszonylag pontos nézeteink vannak arról, hogy az állam képviselőinek milyen indokokkal kell rendelkezniük egy demokráciában. Nem akarjuk, hogy a jóléti juttatásokat faji előítélet alapján osszák szét, vagy hogy a környezetvédelmi szabályozások áltudományos alapon határozzanak meg szennyezési kvótákat. Úgy gondoljuk, hogy az indoklási kötelezettség jogi kötelezettsége megvédi az állampolgárokat az önkényes döntéshozataltól az indokokra gyakorolt episztemikus hatása révén. A döntéshozók indoklásának megkövetelése vitathatóan átgondoltabb döntéseket eredményez. Azok a szociális munkások, akiknek meg kell indokolniuk elosztási döntéseiket, feltételezésünk szerint nagyobb valószínűséggel hoznak elfogulatlan döntéseket.

Következtetés

Ezt a cikket azzal a kérdéssel kezdtem, hogy milyen kapcsolatnak kell lennie az indokok megléte és az indoklás között, hogy az intézmények indoklási gyakorlatáról szóló kijelentések igazak legyenek. Erre a kérdésre úgy válaszoltam, hogy bemutattam néhány olyan módot, amelyekkel a kortárs ismeretelméleti elméletek segíthetnek megérteni, hogyan érvelnek a közintézmények. Az általam levont tanulság az, hogy az indoklás soha nem pusztán leíró jellegű tevékenység abban az értelemben, hogy pusztán az elme már létező állapotainak közléséből állna. Ebből a tanulságból kiindulva lehetővé válik annak megértése, hogy az indoklásra vonatkozó jogi követelmény hogyan lehet hatékony

felügyeleti mechanizmus, amelynek célja az önkényes döntéshozatal megakadályozása és a közdöntések vitathatóságának növelése.

Hivatkozások

Alston, W.P. (1988) "Az episztemikus igazolás deontológiai felfogása",

Filozófiai perspektívák, 257-2992,.

Alston, W.P. (1989) *Episztemikus igazolás: Essays in the Theory of Knowledge* (Ithaca, NY: Cornell).

BonJour, L. (1985) *The Structure of Empirical Knowledge* (Cambridge, Mass.: Harvard University Press).

Brewer, B. (1999) *Perception and Reason* (Oxford: Clarendon Press).

Brewer, B. (2005) "Does Perceptual Experience Have Conceptual Content?" in E. Sosa and M. Steup (szerk.) *Contemporary Debates in Epistemology* (Oxford: Blackwell), 217-230.

Church, J. (2010) "Seeing Reasons", *Philosophy and Phenomenological Research*, 80, 638-670.

Dietrich, F. (2005) "Az ítélkezési aggregáció: (Im)possibility Theorems", *Journal of Economic Theory*, 126, 286-298.

Dryzek, J. és C. List. (2003) "Társadalmi választásmélet és deliberatív demokrácia: A Reconciliation", *British Journal of Political Science*, 33, 1-28.

Feldman, R. (2000) "A hit etikája", *Philosophy and Phenomenological Research*, 60, 667-695.

Frankfurt, H. (1969) "Alternatív lehetőségek és erkölcsi felelősség", *Journal of Philosophy*, 66, 828-839.

Gilbert, M. (1989) *On Social Facts* (London: Routledge).

- Gilbert, M. (2006) *A Theory of Political Obligation* (Oxford: Oxford University Press).
- Kornblith, H. (2002) *Knowledge and its Place in Nature* (New York: A tudás és helye a természetben): Oxford University Press).
- Kornhauser, L.A. és L.G. Sager. (1993) "Az egy és a sok: Adjudication in Collegial Courts", *California Law Review*, 81, 1-51.
- Leite, A. (2004) "On Justifying and Being Justified", *Philosophical Issues*, 14, 219-253.
- Lerner, J. S. és P. E. Tetlock. (1999) "Az elszámoltathatóság hatásainak számbavétele", *Psychological Bulletin*, 255-275125,.
- McDowell, J. (1994) *Mind and World* (Cambridge: Harvard University Press).
- Merryman, J. H. (2007) *A polgári jogi hagyomány: Bevezetés a jogrendszerekbe Europe and Latin America* (Palo Alto, CA: Stanford University Press).
- Pettit, P. (1990) "A szabálykövetés valósága", *Mind*, 99, 1-21.
- Pettit, P. (2001a) "Deliberatív demokrácia és a diszkurzív dilemma", *Philosophical Issues*, 11, 268-299.
- Pettit, P. (2001b) *A szabadság elmélete* (New York: Oxford University Press).
- Pryor, J. (2005) "There Is Immediate Justification", in E. Sosa és M. Steup (szerk.): "Azonnali igazolás". *Contemporary Debates in Epistemology* (Oxford: Blackwell), 181-202.
- Quinton, A. (1976) "Social Objects", *Proceedings of the Aristotelian Society*, 76, 1-27.
- Rawls, J. (1993) "The Idea of Public Reason" in *Political Liberalism* (New York: A politikai liberalizmus): Columbia University Press), 212-54.
- Rawls, J. (1999) "The Idea of Public Reason Revisited" in S. Freeman (szerk.) *Collected Papers* (Cambridge: Harvard University Press), 573-615.

Schroeder, M. (2008) "Having Reasons", *Philosophical Studies*, 57-71139,.

- Seidenfeld, M. (2001) "The Psychology of Accountability and Political Review of Agency Rules", *Duke Law Journal*, 5, 1059-1095.
- Stone Sweet, A. (2000) *Governing with Judges: Alkotmányos politika Európában* (Oxford: Oxford University Press).
- Sunstein, C.R. (1995) "Incompletely Theorized Agreements", *Harvard Law Review*, 1733-1772.108
- Tuomela, R. (1995) *The Importance of Us* (Stanford: Stanford University Press).
- Velleman, D. J. (2000) *The Possibility of Practical Reason* (Oxford: Clarendon Press).
- Williams, B. (1981) "Belső és külső okok", in: *Morális szerencse. Filozófiai Papers 1973-1980* (Cambridge: Cambridge University Press), 101-113.

Megjegyzések

---

¹ Lásd Velleman (2000, 26. o.).

² Ezt a nézetet többek között Bill Brewer is képviseli. Lásd Brewer (2005, 217-230. o.).

³ Lásd Leite (2004).

⁴ Jennifer Church nemrégiben odáig ment, hogy azt állította, hogy ahogyan érzékelhető tudásunk lehet egy állapotról, úgy érzékelhető tudásunk lehet az adott állapot okáról is - ahogy ő fogalmaz, "látjuk" az okokat. Lásd Church (2010).

⁵ Ezt a nézetet többek között Alston (1989), BonJour (1985), Brewer (1999), Kornblith (2002) és Pryor (2005) is támogatja.

⁶ Lásd Leite (2004).

⁷ Hasonló nehézségek merülnek fel a szabálykövetési vitában. Egy szabály követéséhez elegendő-e, ha mások kérdésére a szabály alapján indokolnám a cselekedetemet? Philip Pettit úgy tűnik, így gondolja. Lásd Pettit (1990).

⁸ A kollektív közintézmények az érvelés szempontjából nagyjából úgy határozhatók meg, mint olyan, egynél több tagból álló társulások, amelyeket azzal a feladattal bíztak meg, hogy a jogokat, az erőforrások és a juttatások elosztását stb. érintő szabályok alapján hozzanak döntéseket, amelyek a társpolgárokat érintik. Ezek olyan csoportok, amelyek egységként léteznek, és nem egyszerűen a jog erejénél fogva egyének összevonásaként.

⁹ Ebben a vitában nagyjából a csoportos meggyőződések úgynevezett "összegző" beszámolójának pártolói és ellenzői állnak szemben. A klasszikus szummatív beszámoló szerint egy csoport akkor hisz *p-ben*, ha a csoport összes vagy legalábbis a legtöbb tagja hisz *p-ben*. Lásd Quinton (1976, 17. o.). A nem

---

az összegző beszámolók alapján néha lehetséges, hogy egy csoportnak olyan meggyőződései vannak, amelyek nem a tagjai által vallott meggyőződések pusztán összegét jelentik. Lásd Gilbert (1989, 257-260. o.), aki hangsúlyozza, hogy vannak olyan helyzetek, amikor egy csoport nem hisz *p-ben*, annak ellenére, hogy a csoport tagjainak többsége hisz *p-ben*. Hasonlóképpen Tuomela (1995, 314-316. o.) is amellett érvel, hogy egy csoport akkor hisz *p-ben*, ha bizonyos "operatív tagok" (vagyis azok a tagok, akiket a csoport nézeteinek meghatározásával bíztak meg) elfogadják *p-t* a csoport nézeteként.

¹⁰ Lásd Dryzek és List (2003), valamint Dietrich (2005).

¹¹ A témához gyakran kapcsolódik a "diszkurzív dilemma". Lásd például Kornhauser és Sager (1993), valamint Pettit (2001a).

¹² Lásd pl. Stone Sweet (2000) és Merryman (2007, 122. o.).

¹³ Lásd Sunstein (1995).

¹⁴ Az indokokkal kapcsolatos ilyen nézeteltérések klasszikus példája az Egyesült Államok Legfelsőbb Bíróságának *Furman kontra Georgia* ügyben hozott döntése (408 U.S. 238, 1972).

¹⁵ Anthony Quinton például azt állítja, hogy az ítéletek, szándékok, hiedelmek, vágyak és hasonló társadalmi csoportoknak való tulajdonítása valójában arra vezethető vissza, hogy ezeket összefoglaló módon e csoportok egyes tagjainak tulajdonítjuk. Hangsúlyozza, hogy "ezek a beszédmodok egyértelműen metaforikusak. Mentális predikátumokat tulajdonítani egy csoportnak mindig közvetett módja annak, hogy ilyen predikátumokat tulajdonítsunk tagjainak" (lásd Quinton 17. o.1976.,).

¹⁶ Az amerikai alkotmányjogban például az a szabály, hogy a kongresszusnak nem kell "indokolnia a jogszabály megalkotását". Lásd pl. U.S.R.R. Ret. Bd. v. Fritz, 449 U.S. 166, 179 (1980).

¹⁷ A vita hagyományosan a jogalkotói szándékra összpontosít, nem pedig az okokra.

¹⁸ Lásd Pettit (2001b).

¹⁹ Természetesen itt erős feltételezésekkel élek. Tisztában vagyok azzal, hogy egyes bevándorlási tisztviselők nagyon is úgy gondolhatják, hogy országuknak semmi keresnivalója nincs abban, hogy menedékjogot adjon egy burmai disszidensnek.

²⁰ Lásd Gilbert (1989).

²¹ Természetesen ez attól függ, hogy ki hogyan értelmezi Gilbert közös kötelezettségvállalás fogalmát. A közös elköteleződés kialakulása előtt Gilbert megköveteli, hogy a "közös elköteleződésre való készség" kifejeződjön, ami, mint rámutat, "különböző formákat ölthet". Ezeknek nem kell explicitnek lenniük, de ellentétben az általam vizsgált esetekkel, az ő példáiban mindig van egy olyan elem, amely látszólag valamilyen episztemikus munkát végez, pl. egy beszélgetés, egy "ránk" való utalás stb. Lásd Gilbert (2006, 139-140. o.).

²² Azzal az elképzeléssel kapcsolatos kritikai vitát, hogy mi irányítjuk a kijelentéseinket. attitűdök, lásd Alston (1988). A doxasztikus voluntarizmus védelmében lásd Feldman (2000). ²³ Az az elképzelés, hogy a köztisztviselőknek bizonyos okok alapján kellene cselekedniük, mások alapján pedig nem, a politikai elméletben és filozófiában közhellyé vált, különösen John Rawlsnak a "közérdek" fogalmáról szóló vitája óta. Lásd Rawls (1993) és Rawls (1999). ²⁴ Hatalmas pszichológiai szakirodalom foglalkozik az elszámoltathatóságra gyakorolt hatásokkal, pontosabban a felügyeleti mechanizmusok pszichológiai hatásaival. Ennek a szakirodalomnak az áttekintését és a közintézmények, különösen a bíróságok és a közigazgatási szervek kontextusában való alkalmazását lásd

Seidenfeld (2001).

²⁵ Lásd Lerner és Tetlock (1999, 256. o.).

²⁶ Lásd Rawls (1993).

---

²⁷ Franciaországban a forradalom óta a bíróságok számára kötelező az indokolás: az 1790. augusztus 16-24-i statútum V. címe, V. cikk. 15. cikke előírja, hogy a bírói véleménynek négy részből kell állnia, amelyek közül a harmadiknak "a bírót meghatározó okokból" ("*les motifs qui auront déterminé le juge*") kell állnia. Közel két évszázaddal később az 1979. július 11-i törvény (részben) kiterjesztette az indokolási kötelezettséget a közigazgatási hivatalokra is. A common law országaiban, bár a legtöbb tudós egyetért abban, hogy nincs formális indoklási kötelezettség, azt állítják, hogy gyakran van egy informális, a bíróságokat terhelő követelmény, amely a vélemények megírásának jól bevált szokásában nyilvánul meg, kivéve a bírák által rutinszerűnek tekintett ügyeket. Számos helyi kivétel is létezik, az Egyesült Államokban például a kaliforniai alkotmány (6. cikk 14. §) indoklási kötelezettséget ír elő a bírói döntésekkel kapcsolatban. A közigazgatási hivatalok egyre gyakrabban kötelesek indokolni: az Egyesült Államokban a közigazgatási eljárásokról szóló törvény megköveteli bizonyos közigazgatási határozatok indoklását (5 U.S.C. § 553 (c) (1988)). Angliában az 1958. évi Tribunal and Inquiries Act a bíróságok számára indokolási kötelezettséget írt elő (jelenleg s.10(1) Tribunal and Inquiries Act 1992). Az Európai Unióban az EK-Szerződés 253. cikke jelenleg kimondja: "Az Európai Parlament és a Tanács által közösen elfogadott rendeletek, irányelvek és határozatok, valamint a Tanács vagy a Bizottság által elfogadott ilyen jogi aktusok tartalmazzák az indoklást, amelyen alapulnak, és hivatkoznak minden olyan javaslatra vagy véleményre, amelyet e szerződés alapján be kellett szerezni."